

जाहिरातीचे दर.

सालील पर्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ, 'दुर्गाधवास' पुणे ५.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(रुपाल इंग्लिश मारु)

किरकोळ अंकास

एक आणा.

'अर्थ' एक प्रधान 'हति कौटिल्य' अर्थमूली धर्मकामाविति ।

—कौटिल्य अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख १६ सप्टेंबर १९४२

अंक ३७

विमेदार नि हवाई हल्ला

राज्य राष्ट्रकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव घापासून विन-
लबाळ नागरिकांच्या जीविताला येणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॅलिसीच्या अर्दीत होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम मरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न सांख्यिकीय नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॅलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावता—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवू

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. | वि. ह. देशमुख, सी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ | जनरल मॅनेजर

महायुद्ध दारुशी आले

परदेशी औषधें

दुर्मिळ व महाग झाली

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधांच्या प्रसिद्ध कारखान्याने
तयार केलेली

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालज्विन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅट्ट व लोकप्रिय औषधें सात्री फ्लेस्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि घापरुं लागले आहेत. ★

दरसाल विनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे १.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

मुंबई प्राविन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

जाहीर करण्यांत येते की ह्या बँकेची ३१ वी सर्वसाधारण सभा झनिवार ता. २६ सप्टेंबर १९४२ रोजी दुपारी ३ वाजता (स्ट. टा.) तिच्या रजिस्टर्ड ऑफिसांत, सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग, ९, बेक हाऊस लेन, कोट, मुंबई, खालील कामाकरिता भरविण्यांत येणार आहे.

- (१) ३० जून १९४२ रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे तपासलेले हिशेब व डिरेक्टरांचा रिपोर्ट स्वीकारणे.
- (२) नफ्याची वांटणी (डिव्हिडंड) ठरविणे.
- (३) डिरेक्टरांची निवडणूक करणे.
- (४) ऑडिटर्स नेमून त्यांचे वेतन ठरविणे.

बोर्डाच्या हुकमावरून,

वैकुण्ठ ल. मेहता

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

मुंबई
ता. २२-८-४२

भागांच्या तबादिलीचे काम (ट्रान्सफर बुक) २८ सप्टेंबर ते ८ ऑक्टोबर १९४२ पर्यंत (दोन्ही दिवस भरून) बंद राहिल.

विविध माहिती

हिंदुस्थान को. इ. सोसायटी, लि.

वरील विमा कंपनीने १९४१ साली २ कोटी, ७२ लक्ष रुपये किंमतीचे १४,००० विमे उतरविले. कंपनीकडे १९ कोटी रुपयांचे विमे चालू आहेत.

बहातुकीवर नियंत्रण

लष्करी महत्त्वाच्या मालाच्या बहातुकीची सोय करण्यासाठी व जळण आणि रबर ह्यांची काटकसर करण्याचे हेतूने ग्रेट ब्रिटन-मधील आगगाड्यांची व बसेसची मामुली बहातूक आणखी कमी करण्यांत येणार आहे. गेल्या बंडीचे मानाने येत्या बंडीत त्या देशातील रेल्वेबहातुकीत दररोज २५० युद्धविषयक गाड्यांची भर पडणार आहे. बसेसमध्ये नेहमीच्या जागेत मावतील त्यापेक्षा २० ते ३० अधिक उभे राहून प्रवास करू शकतील ह्या दृष्टीने बसेसमध्ये सुधारणा करण्यांत येत आहे.

इराणमध्ये गव्हाची आयात व लागवड

इराणमधील गव्हाचा तुटवडा कमी करण्याकरिता रशिया अजून इराणकडे गहू निर्गत करित आहे. गव्हाच्या बियाण्यासाठी इराणला हिंदुस्थानाकडून २ हजार टन गहू हवा आहे.

स्पेन व अर्जेन्टिना ह्यांचेमध्ये सांस्कृतिक करार

स्पेन व अर्जेन्टिना ह्यांचेमध्ये एक सांस्कृतिक करार झाला आहे. त्याअन्वये त्या दोन राष्ट्रांत पुस्तके, मासिके व चित्रपट ह्यांची देवघेव होईल.

पस्ट्रेला बॅटरीज लि.

नोव्हेंबर १९३९ मध्ये वरील कंपनीची स्थापना होऊन तिने जॅस्को केमिकल्स अँड अलाइड इंडस्ट्रीज कंपनीचा बँट्र्यांचा कारखाना विकत घेतला. ३१ मार्च १९४२ अखेर संपलेल्या वर्षी कंपनीला ४८ हजार रुपये निवळ नफा झाला. बँटरीवर चालणारे ए. आर. पी. चे दिवे, आरमार साध्यास लागणारे अॅक्युम्युलेटर, बॅटरीचे उत्पादन कंपनीने सुरू केले आहे. कंपनीने ६% डिव्हिडंड दिले.

गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्ड

गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्डाने वॉरे टेलिफोन कंपनीच्या भागीदारांस देऊ केलेली किंमत (८९ व. १५ आ.) ही अयोग्य होती, असे हायकोर्टाने ठरविल्यामुळे, ज्या भागीदारांना वरील किंमत मान्य नाही, ते मार्च १९४३ अखेर कंपनीचे भागीदार राहातील. मार्च, १९४३ अखेर कंपनीच्या लायसेन्सची मुदतच संपत आहे.

प्रांतिक सरकारीची नवी कर्जे

मुंबई, मद्रास, पंजाब व मध्यप्रांत हे चार प्रांत अनुक्रमे ३३, १३, २३ व ३ कोटी रुपयांची कर्जे उभारणार आहेत, असे समजते. व्याजाचा दर ३% राहिल. १८ तारखेचे सुमारास कर्ज-रोखाच्या विक्रीस प्रारंभ होईल, अशी अपेक्षा आहे.

उत्तर चीनमध्ये जपान्यांची छूट

उत्तर चीनमध्ये जपान्यांनी नवीन रेल्वे बांधल्या आहेत, कोळशाच्या खार्णीतून मोठ्या प्रमाणावर कोळसा ते काढीत आहेत, लोखंडाच्या खार्णी त्यांनी सुरू केल्या आहेत व शेतीचा माल ठराविक दराने ते आपल्या लष्कराकरिता खरेदी करित आहेत. नॅनकिंगच्या "स्वतंत्र" चीनचाच उत्तर चीन हा एक भाग आहे असे जपानी म्हणतात, परंतु नॅनकिंग सरकारने संयुक्त राष्ट्रांवर युद्ध पुकारलेले नाही हे त्यांस दाखवून दिले म्हणजे उत्तर चीन आम्ही व्यापला आहे, असे ते निर्लज्जपणे बोलतात. रॉयटरच्या खास बातमीद्वारे वरील हकीकत प्रसिद्ध केली आहे.

ट्रेझरी बिलांवर ७ आ. ९ पै व्याजाचा दर

रिझर्व बँकेने गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकारची ६ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यांवर व्याजाचा सरासरी दर ६ सा. ६ शे. ७ आ. ९ पै इतका पडला.

सर रामस्वामी व जामसाहेब

हिंदुस्थानचे वॉर कॅबिनेट व पॅसिफिक वॉर कौन्सिल ह्यांवरील प्रतिनिधी, सर रामस्वामी मुदलियार आणि नवानगरचे जामसाहेब, हे ता. ८ रोजी इंग्लंडला पोचले. सर रामस्वामी हे हिंदुस्थान सरकारचे प्रतिनिधी असून जामसाहेब हे संस्थानिकांतर्फे गेले आहेत. जामसाहेब इंग्लंडला ह्यापूर्वी २३ वेळा जाऊन आलेले आहेत. सर रामस्वामीची प्रस्तुतची ११ वी खेप आहे.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाउसमध्ये गेल्या आठवड्यांत १८ कोटी, ८१३ लक्ष रुपये किंमतीच्या ९६,५९९ चेक्सची देवघेव झाली.

दोन दिवसांपेवजी थोड्याशा तासांत चर्चा आटोपली

ब्रिटिश मुख्य प्रधान मि. चर्चिल ह्यांच्या कॉमन्स सभेतील भाषणावरील चर्चेसाठी दोन दिवस सरकारने ठेवले होते, परंतु तीन सभासदांच्या भाषणानंतर कोरम मोडला. मोजणी करतेवेळी आवश्यक तेवढे (चाळीस) सभासद दाखल झाले परंतु चवथ्या सभासदाचे भाषणानंतर कोणीच बोलावयास उठले नाही व दोन दिवस चालवयाची चर्चा थोड्या तासांचे अवधीतच संपली. उठून गेलेल्या सभासदांचे वर्तनावद्दल कॉमन्स सभेचे नेते सर स्टॅफर्ड क्रिप्स ह्यांनी तीव्र नापसंति व्यक्त केली. मि. चर्चिल ह्यांचे भाषणानंतर बोलण्याजोगे कांहीं उरलेच नाही व हा मि. चर्चिल ह्यांचा विजय आहे असे सरकारच्या सहायकांचे मत आहे.

अनुक्रमणिका

१. बाजारभावांचे नियंत्रण	२१३	व्यापाक प्रचल—वे. रुस	
२. हेदाबाद संस्थानातील		वेल्ड हाचे समर्थन—	
३. साखर निर्मिती	२१४	प्रचंड युद्धसर्च—युद्ध	
४. सरकारी कर्जरीत्यांचे		परिस्थितीचा आढावा—	
किमान बाजारभाव...	२१४	हिंदी कारखान्यातील	
५. स्फुट विचार	२१५	मजुरांचे वधि	
रहाणांचे मान स्थिर ठेव		१. सरकारी बँकांचे	
		अव्वाल	... २१६

अर्थ

बुधवार, ता. १६ सप्टेंबर, १९४२

बाजारभावांचे नियंत्रण

व्यापार मंत्री, श्री. सरकार यांचे भाषण

हिंदुस्थान सरकारचे व्यापार मंत्री, श्री. एन. आर. सरकार, यांच्या अध्यक्षतेसाली पांचवी बाजारभाव नियंत्रण परिषद गेल्या आठवड्यांत दिल्ली येथे भरली होती. गहू, साखर, इत्यादि खाद्य पदार्थांच्या बाजारभावांच्या नियंत्रणासंबंधी चर्चा परिषदेने केली. गहू, तांदूळ, इत्यादींची लागवड काही प्रांतांत जास्त होते परंतु काही प्रांतांत ती अपुरी पडते. जेथे पीक ज्यास्त येते, तेथून इतर प्रांतांत त्याची निरगत करण्याची आवश्यकता परिषदेने विचारांत घेतली. त्याचप्रमाणे, सुताच्या खरेदी-विक्रीवरील नियंत्रण आणि ठराविक दर्जाचे कापड ठराविक किंमतीस जनतेस उपलब्ध करून देण्याची सरकारी योजना, यांचेवरहि परिषदेत झळ झाला. मालाचा पुरवठा आणि त्याचा बाजारभाव यांचे नियंत्रण करणाऱ्या मध्यवर्ती योजनेत सहागार मंडळाच्या विचारविनिमयास स्थान असावे व त्यासाठी व्यापारी आणि कारखानदार यांची सहागार मंडळे स्थापन करण्यांत यावी, असे परिषदेने सुचविले. बाजारभावांचे नियंत्रण प्रभावी होण्यासाठी काय उपाययोजना करावी, याचाहि विचार परिषदेने केला. योग्य किंमतीस माल देणारी दुकाने ठिकठिकाणी उघडण्यांत आली. तर त्याचा परिणाम आजूबाजूच्या दुकानांतील विक्रीच्या दरांवर स्वाभाविकच होईल, या दृष्टीने सरकार, स्थानिक स्वराज्य संस्था व सरकारने मान्य केलेली व्यापारी मंडळे अथवा धर्मादाय संस्था यांनी बाजवी भावाने माल विकणारी दुकाने सुरू करावी, अशी सूचना परिषदेने केली.

परिषदेचे अध्यक्ष, श्री. सरकार, यांनी बाजारभावांच्या नियंत्रणाचा हेतु व त्याची पार्श्वभूमी विशद करून सांगितली. "समाजाच्या कोणत्याहि घटकाने, दुसऱ्या घटकाचे नुकसान करून स्वतःचा फायदा करून घेतां कामा नये" असे त्यांनी सांगितले.

उत्पादकांचे हित त्यांच्या मालास अधिकांत अधिक बाजारभाव येण्यांत असतें. उलट, गिऱ्हाइकास स्वस्तांत स्वस्त माल पाहिजे असतो. धान्याची किंमत वाढली, तर शेतकऱ्यास अधिक पैसा मिळतो, तो गिऱ्हाइकांनंच दिलेला असतो. साय धान्यांस चांगली किंमत आली नाही तर त्यांची लागवड वाढणार नाही. धाकरिता, त्यांस चांगली किंमत तर आली पाहिजे, परंतु गरीब गिऱ्हाइकासहि ती देण्यास परवडली पाहिजे. पुरेसे उत्पादन चालू रहाण्याइतकी ती आकर्षकहि असली पाहिजे. या सर्वांचा मध्यबिंदू काढूनच बाजारभावाचे नियमन केले पाहिजे. "कोणत्याहि वर्गाचे विशेष नुकसान न होत अघिकांत अधिक सामाजिक हित साधले पाहिजे." भाव नियंत्रणाच्या योजनेचे वर्णन श्री. सरकार यांनी वरील शब्दांत केले. अनधिकराने मालाचा व्यवहार करणे, नियंत्रित भावास बगळ देऊन गिऱ्हाइकांकडून भरमसाट किंमत घेणे, इत्यादि गैरकायदा कृत्ये करणारे व्यापारी आढळतात. त्यांच्या कारवाया बंद पाडणे मोठे अवघड काम आहे. अन्नसामुग्रीच्या नियंत्रणाबाबत जारी असलेल्या कायद्याविरुद्ध वर्तन करणारांवर ग्रेटब्रिटनमध्ये सटले भरण्यांत येतात, त्यांची माहिती "अर्था" च्या गेल्या अंकांत देण्यांत आली आहे. या परिस्थितीचा उल्लेख व्यापार मंत्र्यांनी आपल्या भाषणांत केला व इंग्लंडप्रमाणे हिंदुस्थानांतहि अशा कारवाया करणारांस कडक शासन होण्याची आवश्यकता त्यांनी प्रतिपादन केली. व्यापारी वर्गाने या संबंधांत सरकारला शक्य तेवढे सहकार्य करावे, अशी त्यांनी विनंति केली. भावनियंत्रणामुळे व्यापारीवर्गाचे उच्चाटण होत नाही, हे त्यांनी स्पष्ट करून सांगितले.

केवळ मालाच्या बाजारभावांचे नियंत्रण करून भागणार नाही; मालाचा पुरवठा आणि त्याची समतोल वाटणी हे प्रश्नहि त्याबरोबरच विचारांत घेतले पाहिजेत. नियंत्रित मालापेवजी इतर प्रकारचा तत्सम माल पुरविण्यास व विकण्यास उत्तेजन मिळतां कामा नये. वेगवेगळ्या प्रदेशांतील मालाचा साठा, तेथील मागणी, इत्यादिसंबंधी अचुक तपशीलवार माहिती गोळा करून आवश्यक तेथे जरूर तो माल व्यवस्थित पुरविण्याचे काम सुरळीतपणे चालू राहिले पाहिजे. उत्पादनाचे प्रदेशांतील मालाचा बाजारभाव व त्याची दुरच्या ठिकाणी विक्रीची किंमत, यांचा योग्य संबंध राखण्याचा प्रश्न येथे उपस्थित होतो. या विवेचनावरून यशस्वी नियंत्रणाचा प्रश्न किती बिकट आहे आणि तो सोडविण्यास मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारे, व्यापारी आणि सर्वसाधारण जनता यांचे सहकार्य किती आवश्यक आहे याची कल्पना येईल. सरकारने आपले धोरण ठरवितांना परिस्थितीत वेळोवेळ होणारा बदल लक्षांत घेणे इष्ट आहे, याची कल्पना श्री. सरकार यांस आहे, असे त्यांच्या भाषणावरून दिसते. जनतेच्या अज्ञाच्या रोजच्या गरजा भागविते वेळी लष्कराच्या गरजांकडेहि लक्ष पुरवावे लागतें, ही गोष्ट दृष्टीआड करून चालणार नाही. श्री. सरकार यांनी आपल्या भाषणांत केलेल्या सूचनांस परिषदेने दुजोरा दिला आणि धान्याची समतोल वाटणी, त्याचा योग्य बाजारभाव, मध्यवर्ती ग्राहस अँड सप्लाय बोर्ड व सिव्हिल सप्लाय अँड व्हायसरी कौन्सिल, स्वस्त धान्याच्या दुकानांची स्थापना, इत्यादि बाबतच्या प्रश्नांचा परिषदेने विचार केला. बाजारभावांच्या नियंत्रणाचा प्रश्न मालाचे उत्पादन, त्याची वहातुक, वेगवेगळ्या

ठिकाणच्या गरजा, माळाची समतोल वाटणी, नियंत्रणामुळे इतर तत्सम माळाचे किंमतीवर होणारा परिणाम, नियंत्रणाची कसून अंमलबजावणी इत्यादी अनेक प्रश्नांशी निगडित आहे व त्या सर्वांचा विचार साकल्याने होणे आवश्यक आहे.

हैद्राबाद संस्थानांतील साखर निर्मिति

निजामसागर कारखाना

हिंदुस्थानांत सन १९२९ मध्ये साखरेचे फक्त २४ लहान कारखाने होते व या कारखान्यांतून प्रतिवर्षी ७०,००० टन साखर तयार होत असे; परंतु आज सर्व हिंदुस्थानभर पसरलेले, विशेषतः उत्तर हिंदुस्थानांत, १४५ हून अधिक कारखाने असून तिथे दरवर्षी १२,००,००० पासून ते १४,००,००० टन साखर तयार होत आहे.

पुढेकारखाने संयुक्तप्रांत व बिहारमध्ये आहेत; तथापि, निजामसागर प्रॉजेक्टचे काम पूर्ण झाल्यामुळे व बोधन येथे निजामसागर कारखाना काढण्यांत आल्याने गेल्या पांच वर्षांत हैद्राबाद संस्थानांतील परिस्थितीत संपूर्ण पालट झाला. संस्थानांत स्वतः असलेल्या साखरेचे शेंकडा ६० टक्के पांढरी साखर या कारखान्यांत तयार होत असून निजामाबादेत उसाच्या लागवडीस बोधन येथील कारखान्यामुळे मोठी चालना मिळाली आहे. दहा वर्षांपूर्वी बिदर, औरंगाबाद व उस्मानाबाद जिल्हांत व काही अंशी रायचूर, मेदक नी निजामाबाद जिल्हांत फक्त उसाची लागवड होत असे. परंतु आज एकट्या निजामाबादेतच उसाच्या लागवडीसाठी असलेले जमिनीचे क्षेत्र १०,००० एकर आहे. दहा वर्षांपूर्वी निजामसागर प्रॉजेक्टचे काम पूर्ण झाल्याने या जिल्हाच्या बऱ्याचशा मोठ्या विभागांत लागवडीसाठी सतत पाणी-पुरवठा मिळण्याची सोय झाली आहे. १९२६ मध्ये गुळाची किंमत तात्पुरती घसरल्याने उसाच्या लागवडीचे प्रमाण कमी झाले आणि निजामाबाद जिल्हांत या पिकाची १५,००० एकरांत होत आलेली लागवड फक्त ५,००० एकरावर आली. तथापि, १९२९ मध्ये निजाम सरकारच्या मदतीने निजामसागर क्षेत्रांत बोधन येथे निजाम साखर कारखाना काढण्यांत आला. शेंकडा ४ टक्के नाममात्र व्याजाने निजाम सरकारने या मवीन कामासही १६ लाख रुपये कर्ज दिले. याचा प्रत्यक्ष परिणाम असा झाला की, संस्थानांतील उसाच्या लागवडीसाठीील क्षेत्रांत दरवर्षी सारखी वाढ होत असल्याची नोंद करण्यांत आली, आणि प्रतिवर्षी आता १२ ते १५ हजार एकरांत उसाची लागवड केली जाईल असा अंदाज आहे.

हा कारखाना उभारण्यास लागणारा प्राथमिक खर्च शहरांतील व त्यास लागत असलेली जमीन विकत घेण्यासाठी रु. ५१ लाख लागले. यापैकी शेअरच्या रूपाने २५ लाख रुपये जमा झाले व बाकीची रक्कम दरसाल दर शेंकडा ४ रुपये नाममात्र व्याजाने सरकारकडून कर्जाक घेतली. या कारखान्यांत अकरंदर २०,००० टन साखर तयार होईल अशी अपेक्षा आहे. कारखान्याची शेती ८,००० टन अकर असून त्यापैकी ३,००० अकरांत सध्या उसाची लागवड होत आहे. या कारखान्यांत माळण्यांत येत असलेल्या उसाचे शेंकडा ४० टक्के ऊस या जमिनीत प्रतिवर्षी तयार होतो.

उसाच्या लागवडीच्या आधुनिक पद्धतीचे शिक्षण शेतकऱ्यांच्या मुलांना देण्याचे कार्य साखर कारखान्यांतील अधिकाऱ्यांनी हाती घेतले आहे, आणि आतांपावेतो ७५ तरुणांनी उसाच्या लागवडीचे संपूर्ण शिक्षण घेतल्यानंतर ते आपापल्या सेठ्यांना परत गेल आहेत. प्रतिवर्षी २५ तरुणांची एकेक तुकडी या कारखान्यांत शिकून तयार होत आहे. स्वतःच्या खर्चाने खासगी शेतकऱ्यांचा उस कारखान्यांत आणवून घेण्याची व्यवस्थाही बोधन कारखान्याने केली आहे. अशी व्यवस्था हिंदुस्थानांतील इतर साखर कारखान्यांत नाही. काही निवडक सेठ्यांसाठी केंद्रे स्थापण्यांत आली असून अशा प्रत्येक विभागांतील शेतकरी लोक आपला ऊस या केंद्रांत आणून टाकतात व निजाम स्टेट रेल्वेने किंवा या कारखान्यासाठी काढण्यांत आलेल्या पोषक रेल्वे लाईनने अथवा बैलगाडीतून हा माळ या केंद्रांतून साखर-कारखान्यांत आणला जातो. कारखान्यांतील प्रदेशांत हंगामाच्या काळात सुमारे ५,००० बैलगाड्या ऊस वाहून नेण्याचे काम करीत असतात. या कारखान्यास सर्व साधनांनी युक्त असलेले संशोधन-केंद्र जोडण्यांत आले आहे. शेतांतील माती आणि उसास लागणाऱ्या आवश्यक विविध बाबी व सत्ते यासंबंधी संशोधन चालू आहे.

साखर तयार झाल्यावर राहिलेली मळी व सोऱ्या यांसारख्या माळाचा फायदेशीर रीतीने उपयोग करण्यांत येत आहे. मळी-पासून मिश्र अल्कोहोल तयार करण्यांत येत आहे आणि दरवर्षी ४,००,००० गॅलन मिश्र अल्कोहोल तयार होतें. यापैकी काही गॅलन अल्कोहोल एन. एस. रेल्वेस देण्यांत येतें. उलटपक्षी, उसाच्या सोऱ्यांत नायट्रोजन, फॉस्फोरिक ॲसिड, पोटॅश व चुना चांगल्या प्रमाणांत असल्याने त्यांचा उपयोग सतासाठी व जमिनीची सुधारणा करण्याकडे केला जात आहे.

कारखान्यांतील नोकरांसाठी ५ लाख रुपये खर्चून आधुनिक पद्धत्यनुसार बांधलेल्या घरांची अेक वसाहत तयार केली. ३,००० हून अधिक लोकांचा या वसाहतीत समावेश होऊ शकतो. कारखान्याच्या शेतीवर असलेल्या मजूर वर्गाकरिता १० मैल त्रिज्यांत अशाच वसाहती स्थापण्यांत आल्या आहेत.

सरकारी कर्जरोख्यांचे किमान भाव

हिंदुस्थान सरकारने ता. २९ मार्च रोजी निरनिराळ्या सरकारी कर्जरोख्यांचे किमान भाव निश्चित केले होते व त्या भावापेक्षा कमी भावाने व्यवहार करण्यास भारत-संरक्षण कायद्यान्वये बंदी केली होती. तथापि त्या वेळी ठरविलेले भाव साधारण परिस्थितीस धरून नसल्यामुळे हिंदुस्थान सरकारने एका हुकुमान्वये खालीलप्रमाणे किमान भाव निश्चित केले आहेत.

कर्जरोख्यांचे नं०	किमान भाव
५% टॅक्स फ्री लोन १९४५-५५	रु. १०५
३% डिफेन्स बॉन्ड १९४६	रु. १०१
३३% लोन १९४७-५०	रु. १०१००
२३% " १९४८-५३	रु. ९७
४% " १९४९-५३	रु. १०४००
३% " १९४९-५२	रु. ९८००
४३% " १९५०-५५	रु. १०४००
३% " १९५१-५४	रु. ९४००
३३% " १९५२-५९	रु. १००
४३% " १९५५-६०	रु. १०९००
४३% " १९५८-६०	रु. १०९००
४% " १९६०-७०	रु. १०६००
३% " १९६३-६५	रु. ९९
३% नॉन-टर्मिनेबल लोन	रु. १००
३३% "	रु. १०१

स्फुट विचार

रहाणीचे मान स्थिर ठेवण्याचा अमेरिकेत प्रयत्न

अमेरिकेत युद्धाची सामुग्री तयार करण्याचा आणि तें प्रत्यक्ष चालवण्याचा सर्व इतका अवाढव्य झाला आहे की, त्याचा परिणाम जनतेच्या रहाणीच्या मानावर अनिष्ट रीतीने होत असून बाजारभाव भडकत चालले आहेत. बाजारभाव, मजुरीचे दर व युद्धसर्व हे सर्व सारखे वाढत राहिल्यास अमेरिकन राष्ट्रवार भयंकर आर्थिक आपत्ति ओढवल्यावांचून रहाणार नाही ही गोष्ट प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी आपल्या लोकांच्या व कायदेमंडळाच्या नजरेस मार्गेच आणली होती, परंतु महागाईस भाळा घालण्यासाठी आवश्यक असलेले निषेध घातले जाणें अमेरिकेंतील कित्येक लोकांच्या स्वार्थास प्रतिकूल असल्याने त्यांचा ह्या प्रकारच्या नियंत्रणास विरोध आहे. शेतीच्या मालाच्या किंमती बेसुमार वाढत आहेत आणि त्यांस मर्यादा वेळीच न घातली गेल्यास युद्ध चालू ठेवण्याच्या प्रयत्नांत भयंकर व्यत्यय उत्पन्न होण्याची भीति आहे ही गोष्ट प्रेसिडेंट रूझवेल्टनीं कॉंग्रेसच्या नजरेस आणली असून ह्यासंबंधांत जरूर असलेले कायदे तिनें तातकाळ करावे असें निश्चिन सुचवले आहे. या गोष्टीचे त्यांस एवढ्या तीव्रतेनें तातडीचे महत्त्व वाटत आहे कीं कॉंग्रेसनें आपले कर्तव्य सुचवल्याप्रमाणे केले नाही तर आपण स्वतःच्या अधिकारांत इष्ट तीव्रवस्था घडवून आणण्याचा निश्चय केला असल्याचेहि त्यांनीं जाहीर केले आहे. कित्येक अमेरिकनांस ही घमकी अनिष्ट वाटत असून तिच्यावर ते प्रतिकूल टीका करित आहेत आणि प्रेसिडेंट भडकीच सत्ता कायदेमंडळास बाजूस साहून स्वतःच्या हातीं घेत आहेत असें ते म्हणत आहेत. त्या योगानें अमेरिकन लोकमतांत सळबळ उडाली आहे असें दिसते.

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांचे स्वतःच्या धोरणाचे समर्थन

युद्ध चालू असताना अमेरिकन आर्थिक घटना उलथून पदावयाची नसेल तर बाजारभाव, समाजातील निरनिराळ्या वर्गाची प्राप्ती इत्यादींवर एकाच वेळीं विस्तृत व परिणामकारक नियंत्रण घालण्यांत आले पाहिजे अशी प्रेसिडेंटांची सान्नी झाली असून आपल्या मताच्या पुष्ट्यर्थे त्यांनीं कित्येक बोधप्रद आकडे पुढे मांडले आहेत. युद्धसर्चाचा परिणाम लोकांची मिळकत वाढण्यांत झाला असून विकृत व्यावयाच्या जिनसांच्या पुरवठ्याचा तुटवडा घडल्यानें किंमती भडकत आहेत आणि त्या युद्धसर्व वाढवण्यास सहाय करित आहेत. १९३९ सालीं मजुरी व पगार ह्यांची अमेरिकेंतील एकूण रकम ४,३७० कोटि डॉलर होती, ती १९४२ मध्ये ७,५०० कोटि डॉलर होत आहे. म्हणजे तीन वर्षांत त्या बाबतींत ७८ टक्के वाढ झाली आहे असें दिसून येते. कामाचा विस्तार व जादा कामासाठी दिडी जाणारी जादा मजुरी ह्यांच्यामुळे पगार व मजुरी ह्यांच्या वार्षिक राष्ट्रीय मोबदल्याच्या एकूण रकमेत दर महिन्यास १०० कोटि डॉलर ह्याप्रमाणे भर पडत आहे! १९४१ सालच्या प्रारंभापासून अमेरिकेच्या राष्ट्रीय प्राप्तीत दर महिन्यास २ टक्के वाढत होत आहे आणि ही प्राप्ती विक्रीस बाजारांत येऊं शकणाऱ्या प्रकंदर मालाच्या किंमतीपेक्षा दोन हजार कोटि डॉलरनीं अधिक आहे. अन्नसामुग्रीचे बाजारभाव सारखे वाढत आहेत

आणि ह्यां मत्सामुग्री वेळीच नष्ट न केल्यास तो अमेरिकन राष्ट्रास गिळून टाकीत असें प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनीं स्पष्ट शब्दांत सांगितले आहे. कॉंग्रेसला बाजारभावांचे नियंत्रण होण्याचे बाबतींत कायदे करण्याचा आदेश त्यांनीं एवढ्या आग्रहांनें दिला आहे, त्याच्या मुळाशीं त्यांनीं वणिलेली विलक्षण परिस्थितीच आहे. कांहीं टीकाकारांनीं त्यांच्या धोरणास विरोध दर्शवला असला तरी योग्य विचारांतती बहुसंख्य अमेरिकन लोकांस त्यांचे म्हणणे पटल्यावांचून रहाणार नाही. इयत्तीच्या व वर्गाच्या स्वार्थत्यागावांचून युद्धप्रयत्न कार्मक्षम होणे शक्य नाही ही गोष्ट सर्वांच्या लक्षांत आणण्याचा त्यांचा मुख्य उद्देश आहे. स्वतःच्या हातीं अधिक अधिकार केंद्रित करून अनियंत्रित सत्ताधीश बनण्याचा नाही हे उघड आहे.

प्रचंड युद्धसर्व

अमेरिकेचा युद्धसर्व कोणत्या अवाढव्य प्रमाणांत चालला आहे ह्याची कल्पना प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनीं नुकतीच दिली आहे. युद्धप्रयत्नाचा जसजसा विस्तार होत आहे तसतसा ह्या सर्व सारखा वाढत जाणें अपरिहार्य आहे. ग्रेट ब्रिटनचा युद्धसर्व अमेरिकेच्या झालोसाल प्रचंड आहे. त्यासंबंधाचे कांहीं आकडे ब्रिटिश फडनवीस सर किंग्स्ले बुढ, ह्यांनीं कॉमन्स सभेस सादर केले ते लक्षांत घेण्यासारखे आहेत. शंभर कोटि पौंड उभारण्यास त्यांनीं सभेची संमति मागताना असें सांगितले कीं, युद्धाचे प्रारंभापासून आतांपर्यंत कॉमन्सनीं मंजूर केलेल्या रकमांची एकूण बेरीज १,१०५ कोटी पौंड म्हणजे सुमारे १४,७३० कोटि रुपये होते. अलीकडचा इंग्लंडचा दररोजचा युद्धसर्व सुमारे साडेसोळा कोटि रुपये इतका होत आहे असें सर किंग्स्ले बुढ ह्यांनीं सांगितले. इंग्लंडच्या सर्चाचे अंदाजपत्रक १९४०-४१ मध्ये ३८८ कोटि पौंडांचे होतें, तें चालू सालीं ५२८ कोटि पौंडांचे झाले आहे. युद्धाच्या पहिल्या तीन वर्षांत इंग्लंडचा एकूण युद्धसर्व एक हजार कोटि पौंड झाला असून एकूण सर्व १,२१० कोटि पौंड म्हणजे सुमारे १६,००० कोटि रुपये झाला आहे. जनतेनें स्वतःच्या सर्चात बचत करून सरकारी कर्जास मदत करावी म्हणून चाललेल्या प्रयत्नांस चांगले यश आले आहे. ह्या मार्गानें आतांपर्यंत ४२० कोटि रुपये उभे करण्यांत आले आहेत. लोकांच्या बचतीचे प्रमाण सारखे वाढत असून तें आणखी वाढलें पाहिजे असें ब्रिटिश फडनविसांनीं सांगितले.

युद्धपरिस्थितीचा आढावा

ब्रिटिश मुख्य प्रधान मि. चर्चिल स्वतः मास्को येथें जाऊन रशियन पुढाऱ्यांशीं युद्धाबाबत चर्चा करून स्वदेशी परत आल्यापासून त्यांच्या तोंडून सयःपरिस्थिति व पुढील धोरण ह्यांचे संबधानें निवेदन ऐकण्याची तीव्र इच्छा सर्वत्र अनुभवास येथे स्वाभाविक होतें. मि. चर्चिल ह्यांनीं ईजिप्तमधील रणांगणास भेट देऊन सेनानींशीं वाटावाटी केल्या असल्यानें मित्रराष्ट्रें ह्यामुळे काय करणार ह्याविषयी माहिती त्यांचेकडून मिळण्याची अपेक्षा मुख्य प्रधानांनीं आतां पुरी केली आहे. त्यांनीं कॉमन्स सभेत केलेल्या भाषणाचा लोकमतावर उत्साहजनक परिणाम होण्यासारखा आहे. अमेरिकेचे प्रेसिडेंट मि. रूझवेल्ट ह्यांनीं याच सुमारास युद्धधोरणाबाबत खुलासा जाहीर रीतीनें केला आहे. ह्या दोन मुस्त्यांच्या भाषणाचा रोख शत्रूविरुद्ध चढाईस लवकरच

प्रारंभ होणार असल्याचे स्पष्टपणाने ध्वनित करण्याकडे होता. रशियन सैन्याची पछिहाट होत असली तरी त्यांची फळी फुट-बार नाही आणि त्यास कुमक लवकरच जाऊन पोहोचेल. तसेच जर्मनीविरुद्ध दुसरी, तिसरीही आषाढी चालू होण्याचा चांगला रंग दिसत आहे. ईजिप्तमध्ये मित्रराष्ट्रांचे लढाऊ सामर्थ्य वाढले आहे आणि त्यांचा जोर शत्रूच्या अनुभवास आता येणार आहे. शत्रूकडून होणाऱ्या मित्रराष्ट्रांच्या जहाजांच्या नाशास आळा बसत चालला आहे. मि. चर्चिल यांच्या भाषणांतील वरील मुद्यांस मि. क्लव्हेन्ट यांनी व्यक्त केलेल्या विचारांचा उत्साह-अनक दुजोरा मिळाला आहे. त्यांची भाषाहि लढाऊ स्वरूपाची व निश्चयात्मक होती. त्या दोन मुत्सद्यांच्या भाषणांच्या योगाने उत्साहवर्धक असे युद्धप्रयत्नांचे वातावरण निर्माण होण्यास सहाय मिळाले आहे.

हिंदी कारखान्यांतील मजुरांचे बांधे

१९४१ साली १९४० चे मानाने हिंदी कारखान्यांत संप अधिक झाले तरी त्यांत सामील झालेल्या कामगारांची संख्या बरीच कमी भरली व कामाचे दिवसहि कमी बुडाले.

वर्ष	संप	त्यांतील कामगार	बुडालेले दिवस
१९४०	३२२	४,५२,५३९	७५,७७,२८१
१९४१	३५९	२,९१,०५४	३३,३०,५०३

कपाशीच्या आणि तागाच्या गिरण्यांतच मुख्यतः मोठे संप झाले. एकूण २३७ संपांतील कामगारांची मागणी पगार अथवा बोनस हासंबंधी होती. १८६ संपांत कामगार यशस्वी झाले. १९४१ मधील प्रमुख संपांची माहिती खाली दिली आहे:—

संप	कामगार	बुडालेले दिवस
करिज वॅगन वर्कशॉप (अजमीर)	७,९८३	१,२४,३०३
हकुमचंद ज्युट मिल (बंगाल)	९,४९५	२८,४८५
कस्तुर कोल्यरीज (बिहार)	२,३२०	१,८१,९५०
स्वदेशी मिल्स (कुर्ना)	६,८००	६,८००
मुंबईतील पांच गिरण्या	२०,६९५	५८,७६७
जी. आय. पी. वर्कशॉप (परेळ)	६,८४६	६८,४६०
एम्प्रेस मिल्स (नागपूर)	१४,०००	५,८८,०००
मॉडेल मिल्स (नागपूर)	४,०००	१,९६,०००
टेक्स्टाइल मिल्स (कोइमटूर)	११,०१२	१,७९,७२५
कानपूरमधील गिरण्या	२३,५५०	२,०६,३२१

सिंधमधील मयंकर पूर

सिंधमधील लोकसंख्येच्या एक चतुर्थांश लोक पुरामुळे घरा-दारांस मुकले आहेत व लागवडीखालील जमिनीपैकी एक तृतीयांश जमीन प्रत्यक्ष पाण्याखाली आहे, अशी माहिती सिंधच्या मुख्य प्रधानांनी नुकतीच सांगितली.

अमेरिकन विमाने

अमेरिकेत आता दरमहा ५ हजार विमानांचे उत्पादन होतं. शत्रुपक्षीयांच्या विमानांच्या एकूण उत्पादनापेक्षा अमेरिकन उत्पादन अधिक आहे.

प्रोड्यूसर गॅस हूट

हिंदुस्थानांत एकूण ६ हजार मोटार गाड्यांवर आता प्रोड्यूसर गॅस हूट बसविण्यांत आली आहेत. आणखी १२ हजार गॅस हूटसाठी प्लानाचा पुरवठा करण्यांत येत आहे.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल : २,००,००,०००
 वसूल झालेले भांडवल : १,००,००,०००
 रिझर्व फंड : १,१८,००,०००
 मुख्य कार्यालय : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.
 मुंबईमधील शाखा : गुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (मद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (ड्राइंग स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बहार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंजवे), नागपूर (इतवारी बहार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ड्स : वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर पुनीलाल म्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अभ्यस्त), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. माईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या रु. १०० ते रु. १,००,०००. रकमेच्या शिल्लकेवर १% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहामासी अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजांने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंटः—टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : बलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : रु. ५,००,०००

सपलेले भांडवल : रु. ४,४५,९५०

वसूल झालेले भांडवल : रु. २,२२,७९५

एकूण सेठने भांडवल : रु. ३७,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे

श्री. न. ग. पवार

श्री. ज्यं. वि. रामडे

श्री. वा. पुं. बर्वे

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. र. चि. सोहोनी

मि. फ. वो. पंढमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४१ अखेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी व. सा. व. शेकडा ४ टक्के करमाफ डिव्हिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले

मॅनेजर.

सहकारी बँकांचे अहवाल

सातारा जिल्हा को. व्हॅट मॉर्गेज बँक लि.

(वार्षिक सभा २०-९-४२)

वरील बँकेच्या पटावर 'अ' वर्ग बिगर कर्जदार ५२ व 'अ' वर्ग कर्जदार ८१० असे सभासद असून त्यांनी अनुक्रमे १५,५५० व २०,९९५ रुपयांचे भाग घेतलेले आहेत. " ज्यांना बँकेकडील कर्ज नको आहे अगर ज्यांना कर्ज मिळण्यासारखे नाही अशा सभासदांची संख्या बँकेचे स्थापनेपासून फारच मोठी असून त्यांना आपली रकम परत पाहिजे असे आढळून आल्यावरून गतसालापासून पोटनियमास अनुसरून अशा सभासदांची रकम परत करण्यास सुरवात केली आहे. अहवाल साली रु. ९९० चे सत्तर सभासदांचे शेअर भांडवल परत करण्यात आले. " या वर्षी बँकेने ४६ सभासदांना ५०,७०० रुपयांचे नवीन कर्ज दिले म्हणजे, सालअखेर एकूण ३१६ सभासदांकडे ३,६२,३२५ रुपयांचे कर्ज आदा करण्यात आलेले आहे. " सरसहा येतील ते अर्ज घेण्याची पद्धत बंद करून नवीन अर्ज घेताना मॅनेजरकडून प्राथमिक छाननीची पद्धत सुरू करण्यात आल्याने अर्ज मंजूर होण्याचे प्रमाण कमी झाले आहे. अहवाल साली अखेर मंजुरीस पाठविलेले अर्जांपैकी एकहि अर्ज नामंजूर झाला नाही, हे या बँकेस भूषणावह आहे. " अहवालाचे वर्षी सुरवातीपासूनच बँकेने प्रचार चालू ठेवला, त्यामुळे कर्जाचे अर्ज अधिक आले, बँकेने वरिष्ठ बँकेचा हस्त मुदतीत भागविला आहे. " वहातुकीच्या अडचणीमुळे ऐन हंगामात शेतकरीवर्गास युद्धजन्य परिस्थितीत मागाहून वाढलेल्या भावाचा फायदा मिळावा तितका मिळू शकला नाही, तथापि झालेला वसूल हा बँकेने वेळीच केलेल्या सौम्यपण चिकाटीचेच फळ आहे. " अहवालाचे वर्षी बँकेने ४८ हजारांच्या कर्जात ८,११८ रुपयांची सुट मिळवून दिली. बँकेस गेल्या सालचा तोटा रुपये १७९५ भरून व थकलेले सर्व येणे व्याज रुपये ३,१६८ ची तरतूद करून अहवाल साली रुपये १,७३४ निवळ नफा झालेला आहे. त्यांतून ८६७ रुपये रिसर्व्ह फंडात टाकून व मागील शिलकी नफा त्यांत मिळवून नफा वांटणीस १०५८ रुपये येतात. त्यांतून २३% डिव्हिडंडसाठी ९१३ रुपयांचा विनियोग करावा, अशी बोर्डाची शिफारस आहे. कागदाचे भाव फार वाढलेमुळे अहवाल, ताळेबंद, वगैरे छापून घेतलेले नाहीत, म्हणून आम्ही बँकेचा वृत्तांत जरा विस्ताराने दिला आहे. त्यावरून बँकेच्या प्रगतिपर कारभाराची चांगली कल्पना येते. कर्जासाठी अर्ज मिळविण्याचा प्रचार, त्याची कसून छाननी, कर्जवसुलीचे चिकाटीचे प्रयत्न इत्यादि गोष्टी त्यांत प्रामुख्याने दिसतात. बँकेचा डिव्हिडंडचा दर कायम राहिल्यास शेअर भांडवल परत मागण्याच्या प्रवृत्तीस आळा बसेल. बँकेच्या प्रभावी यशाची चिन्हे रिपोर्टात दिसत आहेत. रावसाहेब आ. ना. कल्याणी, एम. एल. ए. हे बँकेचे चेअरमन असून श्री. एम. एस. पुराणीक हे मॅनेजर आहेत.

धुळे अर्बन को. बँक लि.

(वार्षिक सभा ३०-९-४२)

वरील बँकेच्या पटावर १३५१ सभासद असून त्यांचे शेअर भांडवल ८८३ हजार रुपयांचे आहे रिसर्व्ह व इतर फंड १ लक्ष,

३०३ हजार रुपयांचे आहेत. म्हणजे एकूण सेव्हत्या भांडवलपैकी एक तृतीयांश भांडवल बँकेचे स्वतःचे आहे. बँकेकडे ३ लक्ष ५७ हजारांच्या ठेवी आहेत. बँकेच्या जिव्हाच्या बाजूस १ लक्ष, १९ हजार रुपये रोख, १ लक्ष, ३७ हजार रुपये सरकारी कर्ज रोखे व, ३ लक्ष, ४९ हजार रुपये सभासदांस कर्ज असे आंकडे आहेत. म्हणजे, बँकेचा पैसा पूर्णपणे तरता आहे. वर्षअखेर बँकेस १८,१४२ रुपये निवळ नफा झाला. ७३% डिव्हिडंड देण्यास ६,४३५ रुपये लागतील; बाकीच्या नफ्याचा विनियोग मुख्यतः फंडांच्या मजबुतीकडेच होईल. सालअखेर कर्जदार सभासदांकडील बाकीचा आकडा १ लक्ष ३७ हजार आहे, त्यापैकी हुकुमान्याची बाकी १ लक्ष ११ हजार रुपये आहे, थकबाकीचा आंकडा सालोसाल कमी होत आहे. श्री. शाह गोविंदजी सिमजी हे बँकेचे चेअरमन व मॅनेजरिंग डायरेक्टर आहेत व श्री. ए. एस. देशपांडे, बी. कॉम. हे मॅनेजर आहेत.

दि को. पीपल्स बँक लि. लिंब.

(वार्षिक सभा : १२-९-४२)

या बँकेचे शेअर भांडवल ३,३५० रुपये असून रिसर्व्ह व इतर फंड ३३ हजारांचे आहेत. " गेल्या डिसेंबरपासून बी. प्रॉ. बँकेचे कॅश क्रेडिट सुरू झाल्यामुळे आता व्यवहार पुष्कळच सुरळीत चालला आहे. " या वर्षी बँकेने सुमारे १,१०० रु. च्या ठेवी परत केल्या आहेत व शिलक ठेवी सुमारे ५ हजारांच्या आहेत. " मुंबईचे सातें चालू झाल्यापासून हुंडी सात्याचा व्यवहार सुरू झाला. " अहवालाचे वर्षी बँकेस ५७८ रुपये नफा झाला, त्यांत मागील दोन वर्षांचा शिलक नफा धरून ताळेबंदात २०१८ रुपये नफा दिसत आहे. चालू सालचा नफा शिलक ठेवून मागील दोन सालच्या १४४० रु. नफ्याची वांटणी व्यवस्थापक मंडळाने सुचविली आहे. दोन वर्षांचे ६% प्रमाणे डिव्हिडंडसाठी त्यांत ४०२ रुपयांची तरतूद केली आहे.

दि लक्ष्मी को. बँक लि. सोलापूर.

(वार्षिक सभा : २७-९-४२)

वरील बँकेचे भाग भांडवल २२,३९० रुपये असून रिसर्व्ह व इतर फंडात मिळून ११,३२६ रुपये आहेत. तिचेकडे एकूण ठेवी ६२ हजारांच्या आहेत. बँकेच्या सभासदांची संख्या ५८५ आहे. बँकेने ४२३ हजार रुपये रोख व इतर बँकात ठेवीचे रूपांत ठेवले आहेत व इन्व्हेस्टमेंट साठी ५३ हजार रुपये आहेत. येणे कर्ज ४९३ हजारांचे आहे. थकबाकी बरीचशी वाढली होती, म्हणून नवीन कर्जदारांस कर्जाक रकमा देण्याचे वेळी थोडेसे ज्यास्त सावधगिरीचे चोरण स्वीकारावे लागले. थकबाकीची रकम आणखी कमी झाल्यावर पुनः धान्याच्या तारणावर रकमा कर्जाक देण्याचे बँक सुरू करणार आहे. अहवालाचे वर्षी बँकेस १८३५ रुपये निवळ नफा झाला. त्यांतून ४६० रुपये रिसर्व्ह फंडात टाकून भागीदारांस ५% दराने डिव्हिडंड, देण्यासाठी ४६० रुपयांचा विनियोग करावा अशी बोर्डाची शिफारस आहे.

अर्थशास्त्र

लेखकः—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००; किंमत ३ रुपये
या ग्रंथात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले
आहे.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

गुन्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची परेशूटकरिता
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामवाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, फ्लेस्टर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यांतील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्यूसिअमच्या
व्यापार-संबंधन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.
- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -
POONA CITY.

मधुमेहावरील
औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेल्थ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

हे पत्र पुणे, पेट भांबुडा घ. नं. ११५१९ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
ए. श्रीपाद वामन काळे, व्ही. ए., यांनी 'दुर्गाधिगम,' भांबुडा, घ. नं. १२५१९३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.